



26.26x30.73	1	22	עמוד	השבוע	24/04/2025	93872653-3
בנימין זאב הרצל - בהקשר לציונו - 80790						

ספורט << יום הזיכרון לשואה ולגבורה



קבוצה יהודית אחרי השואה. פשיסטים מקומיים התקיפו את שחקני MTK בשל היותם "יהודים", וזאת אף שלא היו שם יהודים
צילום: Getty Images



אסכולת הדנובה

אוצר אנושי בלתי רגיל של אינטלקטואלים יהודים פיתח את הכדורגל בקיסרות האוסטרו-הונגרית לפני מלחמת העולם הראשונה ובעיקר אחריה, ויצר כדורגל טקטי וחכם המבוסס על מסירות קצרות ■ האנטישמיות, עוד לפני השואה, ניסתה למחוק זאת - אבל זה לא הצליח לה

אוריאל דסקל

מאוד קשה עד בלתי אפשרי לתאר את האימפריה האוסטרו-הונגרית בלי השפעה יהודית כבירה על כל תחום ותחום בעידן הזהב של מרכז אירופה במאה ה-19 ובמאה ה-20.

בעקבות רפורמות ליברליות של הממשלות האוסטרו-הונגריות, המוני יהודים עזבו את מזרח אירופה והגיעו לערים הגדולות בקיסרות בחיפוש אחר עבודה. עם השנים, היהודים הפכו לחלק חשוב בהפיקתה של וינה למרכז הפיתוח של התרבות האירופית והאנושות כולה - בדומה ל"סיליקון ואלי" כיום.

בווינה היה אוצר אנושי של אינטלקטואלים מגוונים מבחינת רקעים אישיים, אתניים ומקצועיים ששינו את פני הכלכלה, הפילוסופיה, המדעים, הרפואה, המדע, הקולנוע, המיניות - ממש בכל תחום.

הומצאו שם גם תחומים חדשים כמו פסיכואנליזה, מדעי הניהול, תורת המשחקים ושיטות שיווק. יצרו שם חיבורים ושיטות פעולה בין אנשים ומוחות שעדיין משפיעים על כל תחום שאנחנו מכירים - כולל הקמת התנועה הציונית על ידי תיאודור הרצל, יהודי יליד הונגריה.

בווינה של אותם שנים, שבה ניהלו שיחות אינטלקטואליות מסעירות בבתי הקפה - צמחו אנשים כמו זיגמונד פרויד, קרל פופר, פרידריך האייק, ויקטור פרנקל, לודוויג ויטגנשטיין, בילי ווילדר, הרצל, ועוד הרבה גאונים ששינו את הדרך שבה אנו חושבים, בונים, מחשבים, מדברים, חוקרים - הכל. הספר המרתק של ריצ'רד קוקט על אותה וינה - Vienna: How the City of Ideas Created the

Modern World - מספר על "אב" פילוסופי-אינטלקטואלי שבנה את העולם המודרני הזה. והיהודים, כאמור, היו חשובים בצורה בלתי רגילה בפיתוחה של וינה ככירתם של הרעיונות שעיצבו את המאה ה-20 והמאה ה-21.

כדורגל מהפכני ופורץ דרך בהשפעת יהודית

ב-1938, לפני האנשלוס, חיו בווינה כ-170 אלף יהודים, שהיו כ-10% מתושבי העיר. בכודפשט, שאומנם הייתה מרכז תרבותי קטן יותר מווינה אבל עדיין הייתה העיר השנייה בחשיבותה באוסטרו-הונגריה, הייתה גם כן קהילה יהודית ענכית. לפני מלחמת העולם השנייה חיו בכודפשט כ-200 אלף יהודים, שהיו כ-23% מאוכלוסיית העיר.

גם הכדורגל האוסטרו-הונגרי היה מהפכני ופורץ דרך - הרבה בזכות ההשפעה של היהודים. הוגו מינזל למשל, היה, כנראה, האינדיבידואל החשוב ביותר בהיסטוריה של הכדורגל האוסטרי, גם הוא יהודי. מן הסתם, מי שהיה מזכ"ל ההתאחדות האוסטרית ומאמן הנבחרת האוסטרית הגדולה בכל הזמנים לא היה יהודי המשפיע היחיד על "אסכולת דנובה" - שיטת המשחק והטקטיקה שבעצם מהווה את הבסיס לכדורגל המודרני שמושחק כיום על מגרשים באירופה.

מועדונים שלמים היו מורכבים מיהודים: MTK בכודפשט והכוח וינה למשל. מדובר בשני מועדונים שהוקמו על ידי יהודים עבור יהודים, וזאת בגלל אנטישמיות שמנעה מיהודים רבים להיות חברי מועדוני ספורט אחרים. הם היו מעיין "מעבדות" כדורגל שהגיעו להישגים בינלאומיים עם סוג כדורגל מהפכני - כזה ששחקן במסירות קצרות על הדשא, ולא במסירות ארוכות לתוך רחבות בוציות.

עד כמה היו המועדונים האלה חלוצים וחדשניים? נדודר הידגוטי, חלוץ MTK ונבחרת הונגריה הגדולה של שנות ה-50, היה "9 מזויף" - יותר מ-50 שנה לפני שליאו מסי קיבל את התפקיד הזה מפפ גווארדיולה והתחיל במסע לגרולה ההיסטורית שלו. וזו, כאמור, רק דוגמה קטנה.

היסטוריון הכדורגל ג'ונתן ווילסון כתב רבות על ההשפעה היהודית על הכדורגל, ובעיקר על הצד הטקטי של המשחק, בספר שלו, שנקרא The Names Heard Long Ago: How the Golden Age of Hungarian Football Shaped the Modern Game. לפי ווילסון, היהודים, כחלק מהאליטה התרבותית והאינטלקטואלית של כודפשט, חשבו אחרת על המשחק, עירבו רעיונות מתחומים אחרים וניגשו לכדורגל - שהאגלים שלטו בו בזכות עוצמות וכדורים ארוכים - בגישה אחרת ומתוחכמת יותר. והיו אלו מאמנים יהודים ואנשי מקצוע יהודים שהיו הסוכנים העיקריים של השינוי בכדורגל העולמי, שהפך אותו ממשחק שמבוסס בעיקר על כוח ופיזיות למשחק עם הרבה יותר תחכום טקטי ויכולות טכניות.

אנטישמיות שפגעה בכדורגל

בניגוד למה ששליט הונגריה ויקטור אורבן מנסה למכור, ממשלת הונגריה הפשיסטית והאנטישמית של שנות ה-20 וה-30 הייתה עסוקה בלהילחם נגד היהודים והתרבות היהודית הרבה לפני הכיבוש הנאצי. "הפעולות של הממשלה הובילו להגירה מאסיבית של יהודים מהונגריה מחוץ למדינה, וזה כלל גם מספר בלתי נתפס של אנשי כדורגל למספר רב של מדינות ברחבי העולם", כתב ווילסון. "והם השפיעו בצורה משמעותית על פיתוח הכדורגל במספר רב של מדינות".

בגלל הרדיפה הזו של היהודים, 20 שנה ויותר לפני הכיבוש הנאצי כאמור, הזהות היהודית של מועדונים כמו MTK (שהוקם על ידי אינטלקטואלים יהודים ב-1888) נמחקה. אפילו אחרי המלחמה, ב-1946, פשיסטים מקומיים התקיפו את שחקני MTK בשל היותם "יהודים" - וזאת אף שלא היו שם יהודים כלל.

בנוסף, דמויות כמו בלה גוטמן, דורי קירשנר, אמריקו הירש, ארנסט ארבעשטיין, ארפר וייס ואחרים הפיצו את "אסכולת דנובה" בכדורגל (כאמור, כדורגל שמבוסס על טכניקה, מסירות על הקרקע וחשיבה טקטית) ברחבי העולם - עוד לפני מלחמת העולם השנייה. אלה ששרדו אותה עשו זאת גם אחרי מלחמת העולם השנייה. הם עשו את זה בברזיל ובארגנטינה, בכודפשט ובספרד וגם באיטליה, בהולנד ובכל מקום שקיבל אותם כמאמנים.

הנאצים, כמובן, ריסקו את מרכזי האינטלקטואלים במרכז אירופה, חיסלו אנשי כדורגל רבים וניסו בכל הכוח למחוק כל השפעה יהודית על המשחק. ולא רק "הכדורגל היהודי" הושפע מכך. הכדורגל ההונגרי אומנם פרח אחרי המלחמה עם "נבחרת הזהב" (שחלק גדול משחקניה צמחו במועדונים 'יהודים' או טופחו על ידי מאמנים יהודים), אבל מאז, בלי השורשים היהודים שלו, הפך מכדורגל שהיה מרכז פיתוח המשחק והשפיע על אירופה כולה לכדורגל שמושחק בשולי אירופה. הכדורגל ההונגרי כיום עדיין נגוע באנטישמיות ובגזענות ולא מצליח לייצר שום קבוצה מרשימה, נבחרת טובה או אפילו תרבות כדורגל חיוכית.

בשואה לא חוסל רק הון אנושי כביר ונדיר, אלא חסולה, כמעט לחלוטין, תרבות שלמה. וזה, כמובן, בא לידי ביטוי גם בכדורגל אז - ואפילו היום.